

Toelichting bij eindrapport Verkenningcommissie Klassieke Talen

Waarom een Verkenningcommissie Klassieke Talen?

Het onderwijs in de Klassieke Talen op de Nederlandse vwo-scholen kampt al enige tijd met aanzienlijke problemen. Signalen uit het onderwijsveld zelf en van de inspectie, en ook de inventarisatie van de problemen in de Vakdossiers Tweede Fase van de Stichting Leerplanontwikkeling (2007) vormden aanleiding voor de Staatssecretaris van OCW om in januari 2009 een Verkenningcommissie in te stellen. Deze commissie, onder voorzitterschap van hoogleraar Latijn Caroline Kroon en hoogleraar Grieks Ineke Sluiter, kreeg als opdracht een analyse te maken van de situatie van het onderwijs van de Klassieke Talen op het vwo en om aanbevelingen te doen voor het oplossen van de geconstateerde problemen. De commissie, die voor meer dan de helft uit leraren Klassieke Talen bestond, heeft in november 2010 aan de Staatssecretaris (thans Minister) verslag uitgebracht van haar bevindingen, in een rapport met de titel *Het geheim van de blauwe broer. Eindrapport van de Verkenningcommissie Klassieke Talen* (Leiden / Enschede 2010).¹

Onvoldoende resultaten bij het eindexamen

Het belangrijkste symptoom dat het onderwijs in de Klassieke Talen niet goed functioneert zijn de direct zichtbare resultaten ervan: de inspectie constateerde gedurende een groot aantal jaren zeer lage scores bij het centraal eindexamen van met name Latijn (tussen 2005 en 2009 lag het percentage onvoldoendes tussen de 37 en 46%), en grote verschillen tussen de cijfers van centraal examen en schoolexamen. Dit lijkt erop te wijzen dat de resultaten van het onderwijs in de Klassieke Talen geen gelijke tred houden met de ambities. Dit is een zorgelijke constatering. Bij het uitvoeren van haar opdracht heeft de Verkenningcommissie een uitgebreide analyse gemaakt van de dieperliggende oorzaken van deze discrepantie tussen beoogde doelen en bereikt resultaat.

Een vak met brede doelstellingen

De Verkenningcommissie stelt in haar rapport vast dat de doelstellingen die in het verlengde van de invoering van de Mammoetwet (1968) werden geformuleerd na ruim veertig jaar nog steeds voldoen en ook nog steeds kunnen rekenen op een breed draagvlak: het onderwijs in de Klassieke Talen is erop gericht dat de leerlingen op een zeer directe manier kennismaken met een groep teksten die een grote rol hebben gespeeld in de ontwikkeling van onze cultuur; dat ze de (in de originele taal gelezen) teksten in hun ruimere culturele context kunnen plaatsen en begrijpen; dat ze relaties kunnen leggen tussen de problematiek van deze teksten en die van onze huidige cultuur; en dat ze ook enige kennis hebben van de niet-tekstuele antieke cultuur en de doorwerking daarvan tot op de dag van

¹ Voor een uitleg van de titel van het rapport, zie de tekst op de binnenzijde van de achterkaft van het rapport.

vandaag. Deze doelstellingen zijn gevarieerder en ook ambitieuzer dan de doelstellingen van het pre-Mammoetwet onderwijs, dat zich – zoals ook bij de moderne vreemde talen het geval was – vrijwel uitsluitend richtte op het vertalen van teksten in het Nederlands. In het hedendaagse onderwijs betreffen de doelstellingen van het onderwijs in de Klassieke Talen niet alleen (ver)taalvaardigheid, maar gaat het om een mix van taalbeheersing (het leren van de talen Latijn en Grieks), tekstreflectie (het lezen en inhoudelijk verwerken van originele teksten), en cultuurreflectie (het plaatsen van tekst in context en traditie; de reflectie op het eigene en het vreemde).

Huidige toetspraktijk doet geen recht aan brede doelstellingen van het vak ...

De commissie constateert in haar rapport dat door verschillende oorzaken de onderwijs- en toetspraktijk bij de Klassieke Talen niet optimaal is meegegroeid met de sinds de Mammoetwet veranderde doelstellingen van het vwo in het algemeen en de Klassieke Talen in het bijzonder. Deels is dit het gevolg van het vasthouden aan de toetsvorm 'proefvertaling' in het centraal examen, dat wil zeggen het maken van een schriftelijke vertaling van een niet eerder bestudeerde originele Griekse of Latijnse tekst. De aard van de in het centraal examen te toetsen *stof* (niet eerder gelezen originele teksten) staat niet ter discussie. Maar de aard van de *opdracht* wel. De 'proefvertaling' wordt al jarenlang door te veel leerlingen slecht gemaakt, maar staat nog vaak symbool voor de centrale waarden van het vak: kennis van de talen Grieks en Latijn, het vermogen om zelfstandig originele Griekse en Latijnse teksten te verwerken, en ook de waarde van de klassieke vorming in het algemeen. De commissie onderschrijft het belang van deze onderliggende waarden, en van het bevragen van niet eerder gelezen originele teksten in het centraal examen, maar constateert ernstige tekortkomingen in de toetsvorm 'proefvertaling'. Deze toetsvorm is weinig nauwkeurig in wat er precies getoetst wordt – gaat het om de grammatica, het tekstbegrip, of een fraaie vertaling? De proefvertaling is niet de beste manier om leerlingen te beoordelen op wat ze bij de vakken daadwerkelijk leren.²

... en werkt 'teaching to the test' in de hand

Bij de Klassieke Talen is een vicieuze cirkel ontstaan: doordat het eindcijfer van het centraal examen voor de helft wordt bepaald door de proefvertaling en de resultaten doorgaans slecht zijn, wordt in de lespraktijk veel tijd en energie besteed aan taalverwerving en vertaaltraining, waardoor te weinig tijd overblijft voor het werken aan andere doelen. Dit heeft geleid tot een vicieuze cirkel waarin de toetsvorm 'proefvertaling' beperkingen oplegt aan de lespraktijk, en de lespraktijk deze toetsvorm weer lijkt te legitimeren. Allengs zijn hierdoor belangrijke andere doelstellingen uit het oog verloren. De commissie is van oordeel dat ook in de toekomst leerlingen bij het centraal examen getoetst moeten worden op hun

² Het probleem van de toetsvorm 'proefvertaling' wordt behalve op de achterflap van het rapport ook geïllustreerd en uitgelegd in een bij het rapport behorend filmpje. Zie: http://www.slo.nl/voortgezet/tweedefase/vakken/klassieke_talen/

vermogen om met niet eerder gelezen originele teksten om te gaan. Gezien de onvolkomenheden van de toetsvorm 'proefvertaling' adviseert zij echter de ontwikkeling van alternatieve toetsvormen.

Problemen veroorzaakt door combinatie van factoren

Andere, evenzeer belangrijke oorzaken van het onvoldoende realiseren van de centrale doelstellingen van het vak zijn volgens de commissie gelegen in de moeilijke omstandigheden (lerarentekort, veel onbevoegde docenten, ongunstige urentabellen, onduidelijke positie van de Klassieke Talen in het curriculum) waaronder de vakken de laatste jaren op veel scholen gegeven moesten worden.

Advies van de commissie

De commissie adviseert tot een tweeledig plan van aanpak. Dit plan heeft enerzijds betrekking op de **versterking van de positie** van de Klassieke Talen binnen de gymnasiumopleiding als geheel, anderzijds op een **aanscherping van de inhoud** van de vakken. De aanbevelingen die de commissie doet houden geen ingrijpende onderwijsverandering in, en kunnen voor een groot deel van 'onderop' ten uitvoer worden gebracht. Dit betekent dat het rapport naast drie centrale aanbevelingen aan de Minister (die de voorwaarden moeten creëren waaronder de kwaliteitsverbetering mogelijk wordt), ook een aantal aanbevelingen bevat aan de verschillende belanghebbenden: schoolleidingen, docenten, universiteiten, College van Examens/Cito en beroepsverenigingen.

Advies 1: versterking van de positie van de Klassieke Talen

De commissie pleit voor de 'kracht van de vanzelfsprekendheid'. De Klassieke Talen zijn de identiteitsbepalende vakken van de gymnasiumopleiding. Daarom moeten de Klassieke Talen ook daadwerkelijk een centrale en profilerende positie in het onderwijs innemen. Dit schept verplichtingen voor school, ouders, leerlingen en docenten. Wie voor het gymnasium kiest, kiest klassiek.

Advies (gericht aan LOKON/VCN, d.w.z. 'het veld'):

- Ontwikkel een 'gouden standaard', die de scholen helpt om hun specifieke prestaties als gymnasiumopleiding te monitoren. Deze standaard betreft bijvoorbeeld: een goede voorlichting aan ouders en leerlingen over het belang van de Klassieke Talen en de inspanningen die voor dit vak geleverd moeten worden; integratie van de Klassieke Talen in het gehele curriculum; aansturing, coördinatie en facilitering hiervan door de schoolleiding; een realistische urentabel voor de Klassieke Talen; het opstellen van overgangsnormen; bijscholing en kwaliteit van het docentencorps.

Advies 2: aanscherping van de inhoud

Onder het motto 'een onderdompeling in taal en cultuur' pleit de commissie voor een rijke invulling van de doelstellingen van de vakken met een goede mix van taal, tekst, cultuur en actualisering; kwaliteitsbewaking in het hele curriculum; een doorlopende leerlijn van onderbouw naar bovenbouw, waarbij ook in de onderbouw taal en cultuur in samenhang worden aangeboden; ontwikkeling van een effectievere vorm van taalverwervingonderwijs die meer recht doet aan een geïntegreerde benadering van taal en cultuur; een goede didactische toerusting en ondersteuning van de docenten; en een examen van niveau dat recht doet aan de doelstellingen. Om de condities te scheppen waaronder deze aanscherping van de inhoud van het Klassieke talenonderwijs en de uitvoering ervan kan plaatsvinden, doet de commissie de volgende aanbevelingen aan de Minister:

Advies (gericht aan de Minister):

- Richt in plaats van de huidige vakken Grieks, Latijn en Klassieke Culturele Vorming (KCV) twee nieuwe vakken in: Griekse Taal en Cultuur en Latijnse Taal en Cultuur. In de bovenbouw hebben deze vakken ieder een omvang van 760 uur, hetzelfde aantal dat nu Latijn (600 uur) of Grieks (600 uur) in combinatie met KCV (160 uur) hebben.
- Stel een Vernieuwingscommissie in om voor deze vakken een nieuw examenprogramma te ontwikkelen op basis van de adviezen van de Verkenningscommissie.
- Schenk, gezien de langdurige geschiedenis van het probleem (waarbij de problemen wel zijn gesignaleerd, maar geen blijvende oplossingen zijn gevonden) aandacht aan implementatie- en verandermanagement.

De commissie acht de uitvoering van dit pakket van aanbevelingen een waarborg dat in de toekomst de Klassieke Talen gedoceerd kunnen worden op een niveau dat in overeenstemming is met de ambities die men met deze vakken heeft, en met de gymnasiumopleiding als geheel.

Voor nadere informatie kunt u contact opnemen met de afdeling communicatie van de SLO , het nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling:

mevr. Danielle Frek (d.frek@slo.nl) 0534840255